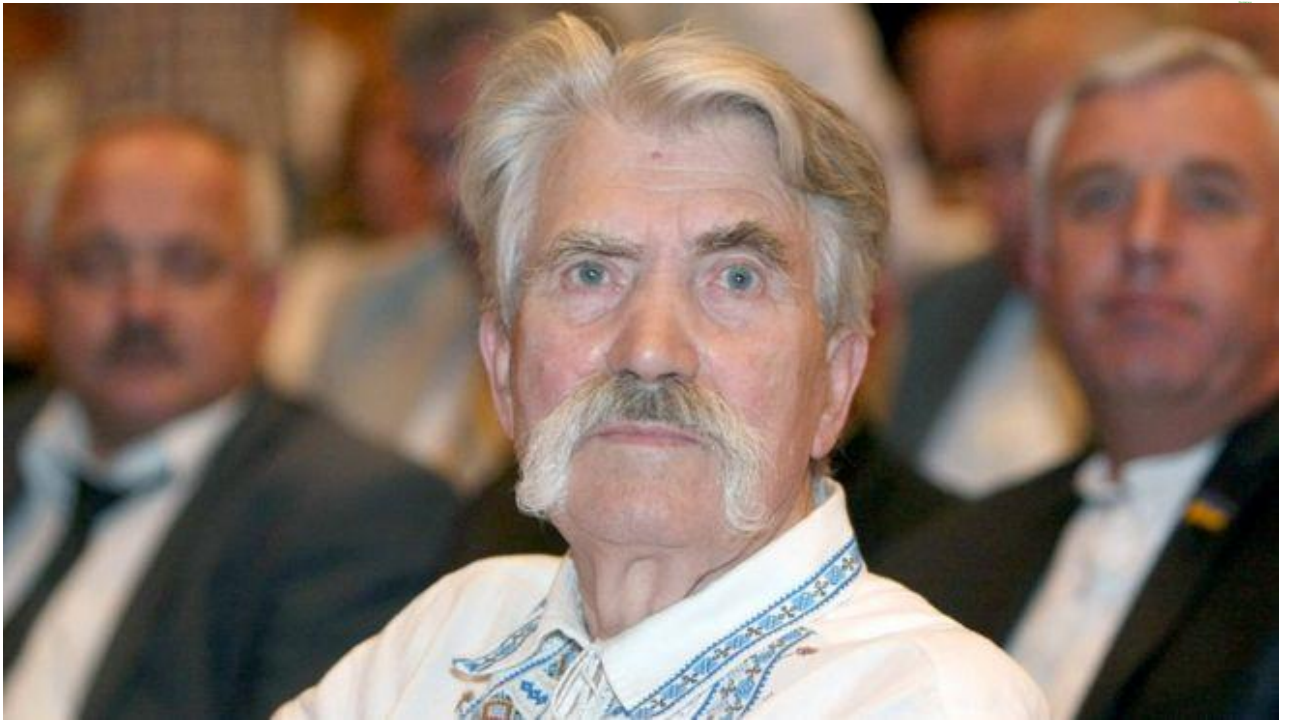

Левко Лук'яненко: політв'язень і "батько незалежності"

Матеріали за посиланням

<https://www.bbc.com/ukrainian/features-38587235>

Копирайт зображення UKRINFORM Image caption Левко Лук'яненко - один з найвідоміших українських політв'язнів часів СРСР

7 липня помер політв'язень і дисидент Левко Лук'яненко, який 1991 року написав Акт проголошення незалежності України.

За антирадянську діяльність та прагнення до незалежності України його на початку 60-х років засудили до смертної кари, яку потім замінили на багаторічне ув'язнення.

Загалом у радянських таборах Лук'яненко провів понад 25 років.

Він був серед засновників Української гельсінської групи, а на перших демократичних виборах до Верховної Ради УРСР став депутатом. І саме він написав Акт проголошення незалежності.

Хоча у незалежній Україні надзвичайних політичних висот він не досяг, залишаючись швидше моральним авторитетом країни.

Голодне дитинство

Офіційно Левко Лук'яненко народився у символічний день - 24 серпня 1927 року на Чернігівщині. Хоча сам згадував, що народився на рік пізніше.

Але щоб забрати юнака до війська, йому в 1944 році приписали зайвий рік.

За німців уперше наїлися хліба...Левко Лук'яненко, політв'язень

На початку війни його батько пішов на фронт і потрапив у полон до німців, але 1942 року матір Лук'яненка зуміла забрати чоловіка з гомельського концтабору.

"За німців уперше наїлися хліба..." - згадував політик часи німецької окупації.

Після повернення Радянської армії батька забрали на фронт, а хлопця зі шкільної лави призвали до війська.

Хоча на фронт він не потрапив - з 1945 до 1949 року служив у Австрії, де навіть навчався на авторемонтника.

Копирайт зображення UNIAN Image caption Левко Лук'яненко навесні 1990 року у Верховній Раді, невдовзі після повернення із заслання

Сам Лук'яненко згадував, що вже в ті роки у нього сформувались антирадянські настрої й бажання боротися за незалежність України.

"Комуніст під прикриттям"

А робити це, як він згадував, найефективніше було у владі.

"А позаяк влада в СРСР зосереджена в партії, то моя посада має бути посадою в партії", - писав він у книзі "Сповідь у камері смертників".

У спогадах Лук'яненко вказував, що найкориснішою книжкою, прочитаною у молодості, стала "Про війну" Карла фон Клаузевіца.

У 1951 році на службі в Нахічевані він вступив до комсомолу, а потім компартії, паралельно закінчивши середню вечірню школу.

Він розповідав, що для цього місяцями спав по три години на день.

"Це було страшне напруження в моєму житті - на службі закінчити три класи середньої школи", - згадував пізніше Левко Лук'яненко.

Це дало йому змогу у 1953 році стати студентом престижного юридичного факультету Московського університету.

Копирайт зображення UNIAN Image caption 24 серпня 1991 року народ бля Верховної Ради вітає автора Акту проголошення незалежності

У студентські роки одружився, тоді ж почав громадську активність, як згадує - "носячи ширму комуністичного активіста".

Головне його завдання було - закінчити університет.

За крок до страти

Після п'яти років навчання він вирішив почати підпільну антирадянську діяльність в Україні. Тому домовився із Львівським обкомом партії, щоб той попросив у комісії з розподілу кадрів направити його в Галичину.

Його призначили пропагандистом у Радехівській райком компартії.

Там він почав знайомитися з людьми, які також поділяли антирадянські погляди. Вони домовилися створювати підпільну партію "Українську робітничо-селянську спілку".

Пан Лук'яненко вважав збройну боротьбу, якою до цього займалась УПА на цих територіях, неефективною в нових умовах. Він пропонував беззбройний опір.

Копирайт

изображенияUKRINFORMImage captionМітинг біля Верховної Ради 24 серпня 1991 року

Левко Лук'яненко згадає, що написав програму партії і в 1960 році у Львові провели перше підпільне партійне зібрання.

Програму партії визнали занадто радикальною та доручили Лук'яненку написати м'якшу до 22 січня 1961 року.

Проте за кілька днів до зустрічі всіх учасників арештували, а програма з закликом до незалежності України стала доказом у суді.

Львівський обласний суд у травні 1961 року засудив Левка Лук'яненка до страти, але через 72 дні Верховний суд змінив покарання на 15 років ув'язнення.

Як згадував пізніше Лук'яненко, під час війни матір наворожила йому смерть у 73 роки, якщо не помре у 33. Цей вік він якраз і зустрів у камері смертників.

Табори Мордовії

Відбувати термін його відправили в один з таборів Мордовії, де половину в'язнів складала українці, зокрема й колишні бійці УПА.

"Я вважав себе за щасливу людину, що потрапив у таке середовище", - згадував Лук'яненко.

На зоні він займався освітою українців, активно спілкувався з політв'язнями з Латвії, Литви та Естонії.

У кінці 60-х до табору почали направляти українських дисидентів і політичне життя настільки поживалось, що сотні найактивніших в'язнів перевели до відомої в'язниці Володимирський централ.

1970-го їх знову повернули до табору в Мордовію, де в'язні почали оголошувати голодування з низкою вимог, зокрема дотримання прав в'язнів та відбування покарання в Україні.

Через що групу українців разом із Лук'яненком переправили в інший табір за Урал.

Копирайт зображення UKRINFORM Image caption Присяга військових на вірність Україні у січні 1992 року

Як визнавав Левко Лук'яненко, в ув'язненні на нього чинили постійний тиск і доходило навіть до "каральної психіатрії".

Він місяць провів у психлікарні Рибінська, де йому поставили діагноз "іпохондричний синдром" і визнали інвалідом III групи.

Щоправда, коли 1976 року його випустили з табору після закінчення строку, за цією групою відмовились оформлювати пенсію та скасували діагноз.

Перед закінченням строку його перевезли до Чернігова і там залишили на поселення.

Гельсінка спілка і новий арешт

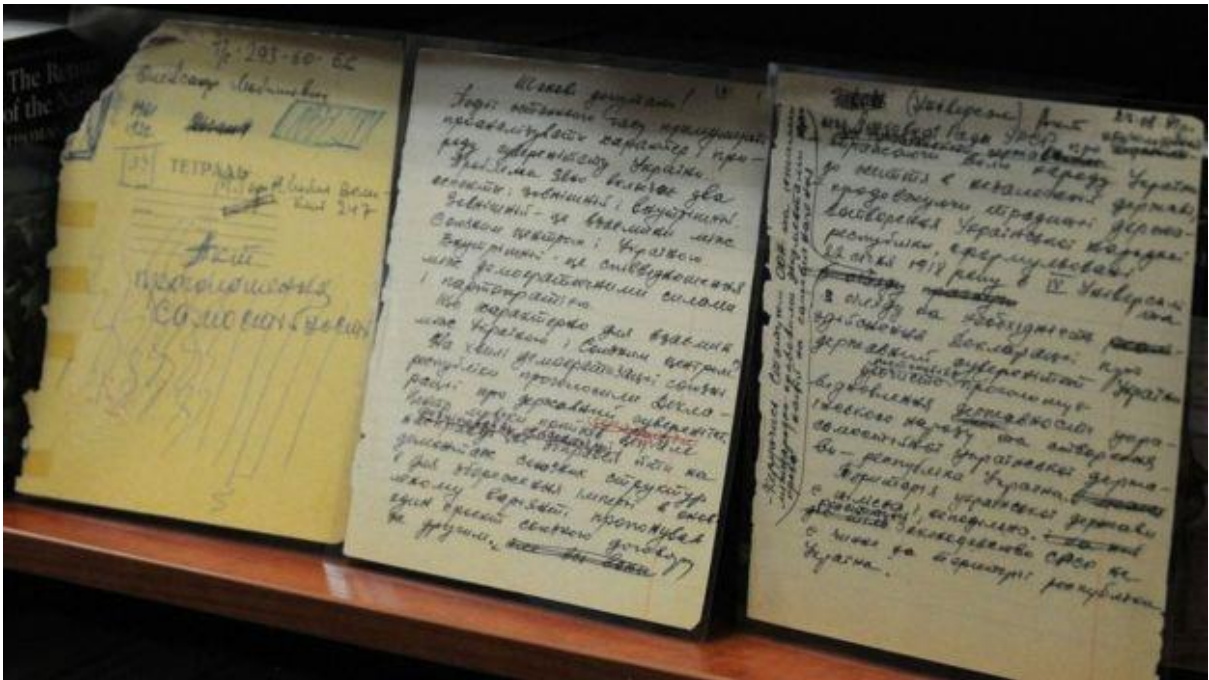
Але довго на свободі він не провів. У вересні 1976 року Левко Лук'яненко очолив Українську гельсінську спілку.

Активісти намагалися передавати інформацію західним журналістам, які доносили її всьому світу.

Проте вже в лютому КДБ почали арешти учасників спілки, а в грудні 1977 арештували й Левка Лук'яненка.

На знак протесту він оголошував голодування та відмовився від громадянства. Але в червні 1978 року його знову засудили до 10 років ув'язнення та визнали особливо небезпечним рецидивістом.

Невдовзі він знову опинився в тому ж мордовському таборі Соснівка, де починав відбувати перший термін.

Копирайт зображення UKRINFORM Image caption Проекти документів щодо проголошення незалежності, написані Левком Лук'яненком

У в'язниці разом із іншими політв'язнями постійно надсилав різноманітні відозви на волю, через що його та деяких інших в'язнів перевели до спеціальної в'язниці суворого режиму села Кучині біля Уралу.

Левко Лук'яненко згадував, що в таборі створювалися такі умови, щоб найнезручніші в'язні не вижили, і сам він неодноразово був на межі загибелі.

Проте він відсидів свої десять років і 1988 року його направили на п'ять років заслання суворого режиму до Томської області.

Лук'яненко згадував, що під час другого терміну в розмовах зі слідчими говорив про бажання виїхати до США. І вже під час заслання у квітні 1988 року спецслужби йому це запропонували.

Назад в Україну

Проте він відмовився, сподіваючись на перебудову і дозвіл на офіційну політичну діяльність.

Навесні 1988 року, хоч і перебував у засланні, погодився заочно очолити виконком Гельсінської спілки, яка так формально і не припинила існування й почала роботу у червні 1988 року.

Левко Лук'яненко у досить складних умовах заслання і з хворим серцем прожив майже рік.

Політична ситуація в країні змінювалася. Вже як учасник Гельсінської спілки і політично активна людина, яка співпрацювала з низкою московських видань, наприкінці 1988 року він отримав свободу.

У листопаді президія Верховної Ради СРСР скасувала його заслання.

Копирайт

изображення UNIAN Image caption Лідери руху "Україна - без Кучми", 2001 рік

А вже на початку 1989 року він зумів повернутися до України.

Його дружина Надія Бугаєвська чекала під час років ув'язнення, але після звільнення попросила розлучення.

У 1990 році Левко Лук'яненко одружився вдруге, познайомившись із другою дружиною Надією Іванівною під час виборчої кампанії в Івано-Франківську.

"Батько незалежності"

Повернувшись до України, Лук'яненко поринув у правозахисну й політичну діяльність.

Як один із лідерів дисидентського руху на березневих виборах 1990 року обрався до Верховної Ради УРСР від округу в Івано-Франківській області.

А вже у квітні на установчому з'їзді став керівником першої незалежної партії республіки "Української республіканської партії", яка пішла паралельним курсом із "Народним Рухом".

У Верховній Раді він став співголовою демократичної групи "Народна рада", яка налічувала близько 125 членів.

Копирайт зображення UNIAN

23 серпня після путчу в Москві він був серед радикалів, які запропонували одразу ж проголосити незалежність.

Саме Левко Лук'яненко у своєму зошиті 23 серпня написав проект Акту про незалежність України, який схвалили 24 серпня 1991 року.

▪ **"Шановні бандерівці": як приймали акт про незалежність України**

Спочатку документ мав називатися універсалом, проте змінили назву, щоб комуністична більшість не відмовилася голосувати через альянсу на часи Центральної Ради Михайла Грушевського.

Всі 23 роки була боротьба між двома силами. Одні хотіли справжньої незалежності, а інші - повернути Україну під владу Кремля. Левко Лук'яненко, політв'язень

З цієї ж причини з проекту Лук'яненка прибрали формулювання "відновлення державності" й замінили на "проголошення". Більшість у Раді склали комуністи, хоч і на той час розгублені.

"Ми хоча й проголосили Незалежність у 1991-му, але серйозно впливати на процеси не могли", - згадував пан Лук'яненко, вказуючи, що тоді при владі залишилися ті ж самі комуністи.

Пізніше він визнавав, що повністю незалежною Україною до весни 2014 року так і не була.

"Тому всі 23 роки - це була боротьба між двома силами. Одні хотіли справжньої незалежності, а інші - повернути Україну під владу Кремля", - заявляв пан Лук'яненко у 2016 році.

Політична кар'єра

Хоча Лук'яненко й створив першу незалежну в країні партію, особливих політичних досягнень у неї та її лідера в незалежній Україні не було.

На виборах президента 1 грудня 1991 року демократи не змогли домовитися про спільного кандидата, і перемогу в першому турі отримав экс-комуніст Леонід Кравчук.

Лідер Народного руху В'ячеслав Чорновіл отримав 23%, а Левко Лук'яненко посів третє місце з 4,5%.

1992 року Левко Лук'яненко склав депутатський мандат і зайнявся розбудовою дипломатичної служби України на посаді посла в Канаді.

Хоча вже в 1993 подав у відставку через незгоду з політикою Леоніда Кравчука щодо поділу Чорноморського флоту.

Копирайт

ізображення UKRINFORM Image caption Левко Лук'яненко був членом парламенту до літа 2007 року

На виборах 1994 року він знову пройшов до парламенту від округу у Волинській області, проте у велику політику йому повернутися було вже складно.

На виборах до Ради 1998 року вперше брали участь списки партій та блоків.

Левко Лук'яненко та його партія уклали політичний союз ще з двома правими консервативними силами - Конгресом українських націоналістів та консервативною республіканською партією.

Вони створили виборчий блок "Національний фронт", список якого очолив Лук'яненко.

Домовитися з іншими потужними правими силами, зокрема Рухом, тоді не вдалось, а фронт у Верховну Раду не пройшов.

"Герой України"

Хоча в серйозну політику Лук'яненку все ж таки ще вдалося повернутись. У 2000-2001 роках він став одним із лідерів протесту "Україна - без Кучми".

Я найбільше звинувачую Кучму. Він найбільшу шкоду зробив Україні
Левко Лук'яненко, політв'язень

А у 2002 році об'єднався з одним із новоспечених лідерів опозиції - Юлією Тимошенко, і Республіканська партія долучилася до БЮТ.

Він отримав п'ятий номер у списку й став членом парламенту.

Але тоді Лук'яненко вже не був лідером партії, а нею керував Анатолій Матвієнко.

Політик брав активну участь у Помаранчевій революції 2004 року.

А після перемоги Віктора Ющенка у квітні 2005 року за видатні заслуги перед Україною отримав від президента звання Герой України.

Копирайт

изображенияUKRINFORMImage captionВіктор Ющенко присвоїв у 2005 році Левку Лук'яненку звання Герой України

Проте пана Ющенка як президента він пізніше оцінював скептично.

"Ющенко виявився не державником, а проповідником", - заявив він 2016 року журналістам.

До парламенту за списком БЮТ Лук'яненко обирався ще раз 2006 року.

Ющенко виявився не державником, а проповідником**Левко Лук'яненко, політв'язень**

Але тоді він уже був безпартійним, а його колишня партія на чолі з Матвієнком долучилася до президентської "Нашої України".

На дочасних виборах 2007-го Левко Лук'яненко вже не балотувався, пославшись на поважний вік. Тоді йому було вже майже 80 років.

Хоча згодом він пояснив, що залишив Раду не через старість.

Копирайт

изображенияUKRINFORMImage captionЛідери БІОТ вітають Левка Лук'яненка з 80-літтям

"Тоді я відчував якусь провину. Сидів серед депутатів, які ухвалюють антиукраїнські закони", - пояснив свій вчинок він уже в 2016 році.

Знову в політику

У 2006 році Лук'яненко спробував зробити нову партію - УРП Левка Лук'яненка. Стара структура повністю перейшла під контроль пана Матвієнка.

З приходом до влади Віктора Януковича Левко Лук'яненко навіть очолив нову версію УРП, але під кінець 2013-го знову покинув штурвал. Якоїсь помітної ролі ця партія не грала.

Пан Лук'яненко, який мав жорсткі націоналістичні погляди, у часи правління Януковича називав себе опозиціонером, а самого екс-президента - ставлеником Москви.

Копирайт изображенияUNIANImage captionПід час протестів на Євромайдані

"У 2010 році Путіну вдалося свого агента Януковича зробити президентом України", - так оцінював його пан Лук'яненко.

Тому він підтримував Євромайдан і радикальних учасників протесту, зокрема "Правий сектор".

Також підтримував праві радикальні партії України, зокрема й новостворену на базі бійців "Азову" партію "Національний корпус".

У 2010 році Путіну вдалося свого агента Януковича зробити президентом України. Левко Лук'яненко, політв'язень

Він навіть відкривав її перше засідання у жовтні 2016 року, назвавши азовців "справжніми націоналістами".

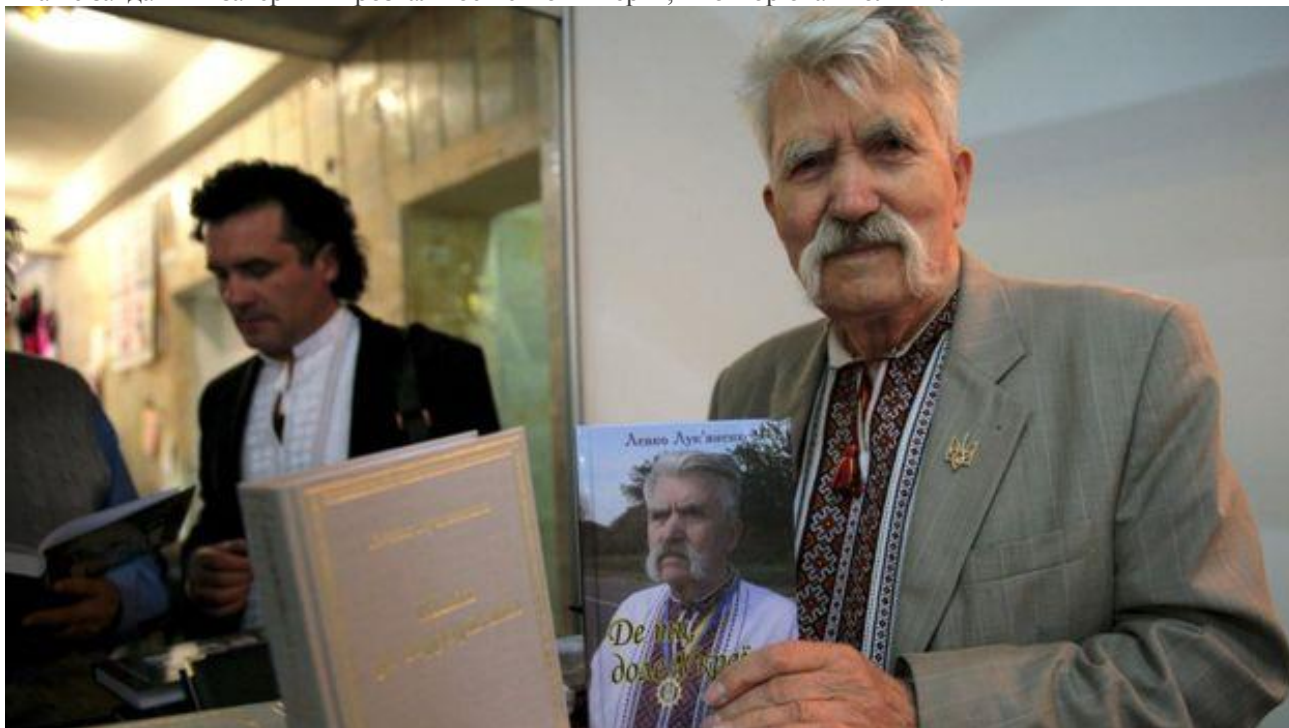
"Неминуча війна"

При цьому конфлікт із Росією після Євромайдану Лук'яненко вважав неминучим.

"До сьогоднішньої ситуації призвела цивілізаційна різниця між Московією і Україною. Ця війна була неминуча", - вважав пан Лук'яненко.

Він думав, що рано чи пізно конфлікт з Росією завершиться розпадом останньої.

"Наше завдання - завершити розвал Російської імперії", - повторював політик.

Копирайт изображения UKRINFORM

Хоча у втраті Криму він відкрито звинувачував українську владу та в. о. президента Олександра Турчинова, який нібито не надто рішуче протистояв російському вторгненню.

Петра Порошенка він також критикував за намагання розв'язати конфлікт дипломатичним шляхом.

"Спочатку перемога, а потім мир. Отже, годиться надихати народ на війну, на бажання воювати, а не уникати війни", - йшлося у його відкритому листі до президента восени 2014 року.

Він багато критикував президента Порошенка через те, що той на посаді поведився як бізнесмен.

До сьогоднішньої ситуації призвела цивілізаційна різниця між Московією і Україною.

Ця війна була неминуча. Левко Лук'яненко, політв'язень

- **Премію Шевченка отримали Поклітару, Лук'яненко і Сенцов**

"Обов'язок Президента - здійснювати політику, а в нього є мислення бізнесове", - вважав пан Лук'яненко.

Та з усіх президентів незалежної України найбільше від нього все ж діставалося Леоніду Кучмі.

"Я найбільше звинувачую Кучму. Він найбільшу шкоду зробив Україні", - казав пан Лук'яненко, маючи на увазі побудову олігархічної держави у його часи.

Літературна творчість і Шевченківська премія

З кінця 80-х років Левко Лук'яненко почав літературну кар'єру.

За життя він написав багато книжок, а в 2016 році навіть отримав Шевченківську премію за 13-томну книгу "Шлях до відродження", яку писав 27 років.

Копирайт зображення UNIAN Image caption Президент Петро Порошенко в 2016 році вручив Левку Лук'яненку Шевченківську премію

Під час антитерористичної операції на Донбасі Левко Лук'яненко часто їздив у зону АТО й передавав бійцям літературу, у тому числі і власні книги.

- **Премію Шевченка отримали Поклітару, Лук'яненко і Сенцов**

Найвідомішою роботою початку 90-х стала книжка "Сповідь у камері смертників", в якій він змалював свою боротьбу за незалежність України.

Показово, що хоч він і провів кілька місяців у камері смертників, сам підтримував смертну кару в незалежній Україні.

"Я б хотів повернути смертну кару. Щоб злодії, які крадуть мільярди гривень, щоб їх розстрілювали просто публічно на площі перед телевізійними камерами", - розповідав пан Лук'яненко.